Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 6 АВГУСТ, 1988 ШУ. ★ № 94 (7597). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

◆

ЛаьрхIар кхоачашду

«Грознефть» производственни объединенена чуйоагIача промышленни предприятешта юкъе яьржача социалистически яхье хадданза хьалха латташ хьайоагIа «Грознефтемаш» завода коллектив. ШийтталагIча пятилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра доккхий декхараш тIанийцад цо. Цудухьа хIара бетта плани тIанийца социалистически декхараши тIеххкхоачашдеш хьабоагIа укх шера предприяте болхлой. Шоай потребителашта поставкаш яра договорни декхараш толаме кхоачашдаьд цар. Цу юкъа планал совгIа арахийцай 62 эзар сома маьха товарни продукци.

Къахьегама овсарле лакхъяра шера тIанийца хинна социалистически декхараш хIанзлехьа тIеххкхоачашдаьд завода коллективо. Духхьал из лакхъяра чотагIа хьаьйй заданел совгIа арамел хийца продукци. ЙоагIачул дукхагIа продукци маьхалъяккхарах, бийдал, металл, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах планал совгIа 484 эзар сом пайда баьб цар укх шера.

Къаьстта дика болх а беш, даим социалистически яхье хьалха я укх шера Кузнецов Александри Лухменов Валерийи керте латтача цехий коллективаш.

Деша дай бац

ГIишлон материалашца хьалъеш йола объекташ Iалашъяра доккхий декхараш тIанийцад «Чеченингушпромстройматериалы» производственни объединенена чуйоагIача шоллагIча гIишлон материалий комбината коллективо. Мишта кхоачашду цо ше денна дош? ДIабахача ворхI бетта баьча балха итогаша хьахьокхачогIа тIанийцача декхарашта меттел, паччахьалкхен план а кхоачашъяьяц цо. Ший потребителашта продукци лоаттаяра тIанийца хинна договорни декхараш 92,5 процент мара кхоачаш а ца деш, ший смежникашка цо дIа ца кхоачийташ йисай 389 эзар сома маьха продукци, ара ца хецаш йиса товарни продукци 316 эзар сом мах болаш я. Цу даькъе комбината болхлоша хьа ца еш йиса етта кирпишк ворхI миллион 8 бIаь эзари я.

Гаьнна лоархIабаьбац уж арахецача продукцега дIабода мах лохбара, паччахьалкхенна пайда бара ворхI бетта заданех а. Къахьегама овсарле лакхъяра паччахьалкхен план 94,5 процент мара кхоачашъяьяц цар.

Къаьстта во болх а беш, ялх миллион 200 эзари кирпишк паччахьалкхен декхар тIадисачарех я Тошухаджиев Джамалай керте латтача цеха коллектив. ХIаьта Малышенко Сергей Александровича кулгалдеча цеха болхлоша ворхI бетта ара ца хецаш йисай цхьа миллиони 100 эзари кирпишк.

Доакъар шортта хургдолаш

ХЬАЙБАШ МЕЦА ДУСАРГДАЦ

Хьайбаш толаме Iангара дахар, уж кхоачамболлаш дикача доакъарашца Iалашдарах тийша долга кхетадеш ба Надтеречни района «Надтеречный» совхоза болхлой. Цудухьа бIаьсти денз цу гIулакха къаьстта теркам тIабохийташ къахьег цар укх шера.

— Доакъар кийчдара лаьрххIа цхьа бригада вIашагIъеллай совхозе, цун коллектива болх подрядагIа, хозрасчетагIа вIаштIехь а боаккхаш, — дувц совхоза парткома секретара Джабраилов Мохьмада. — Оттаьча договорага хьежжа цунна елар эша техника, удобренеш, гербицидаш, кхыдар. Хьакъоастадир 1300 гектар лаьтта. Цигара 1200 тонн йол яккха, 4000 тонн силос йолла декхар тIанийцар бригадо. Оаха — совхоза кулгалхоша хьалха а ца доаккхаш, цхьа барт болаш коллективо ше хержар бригадир — Автаев Рамзан. Хоржамаш деш наха гIалат даргдоацалга ховш яр боахама администраци а. Хьалха юртбоахама машиний механикалла болх баьва коммунист Автаев Рамзан. Цунна лелае, ехача тоае ца ховш трактор, комбайн, тIехьаювзаш йола инвентарь яц. Дика йовз цунна кхаш леладара агротехника а. ХIаьта цу бригадо болх мишта бу, хIанзле фуде карагIдаьннад шо шоаш хьежача бакъахьа хургда.

Дийнахьа итт сахьат доалаш латтар, тхо цу бригада люцерна кхай тIа кхаьчача хана. Укх шера хIанз шозлагIа чуэцаш я из. Хьалхарча дийнахьа хьекха касарагIа Iойиллар бийсан дийлхача догIо йошаяь хиннаяр. Цудухьа, бIайха хьежача малхо сихагIа йокъаергйолаш касарагI улла буц кIалтIайоахаш, ловсаръяхар вIашка а тохаш холош деш, тракторий лафеташта тIа а йотташ кхай тIара дIакхухьаш боахкар нах.

— ГIулакх миштад, аьлча, — дувц Автаев Рамзана, — совхозо тхогара доакъар цун дукхалга дилла доацаш, цунца пайдане йолча единицашка хьежжа мара дIаэцаргдоацалга хов тхона. Цудухьа доак.ара дикала къаьстта а йоакхо ю оаха. Аьла хьекха люцерна, кхы тайпа буц делхача догIашка толха ца яйтара, хьекха касарагIа уллаш дукха ха йоаккхийтац, цу сахьате хьа а нийце ферме дIахьу. Цига вентиляторашца дIахо йокъаю, эшача боарамга дIакхоачаеш. Цу хьисапе хIанзле эзар тонн совгIа йол Iалашъяьй оаха. Кхы тIа хийцца 400 тонн кийчъе таро йолаш а да. Из тайпа доакъар даккхара люцернал совгIа судански буц а я хIанз хьокхаш. Аьлал совгIа, рапсах, гурахьа доакъара дIайийна хиннача кхыча культурех силос а еллай оаха цаI-ах эзар тонн гаргга. Тхо къаьстта гIаддугаш цхьа хIама да. ХIанзалца Iалаш мел даь доакъар цхьоалагIчеи шоллагIеи классагIа да. Йоачаша новкъарло еш ецаре, дерригa цхьоалагIча классагIа а хургдар. Йол дIаоттаяра кхоалленаш хьаергья оаха тIадоагIача шера.

Люцерна кхай тIа вIашкатохаш, из ферме хьакхухьаш боахкарашта юкъе къаьстта дика къахьег механизатораша коммуниста ХIарона, Сайдулаев Iалада, Закаев Сайпес, Дурдиев ИдрисовгIар Ахьмадеи Шамханеи.

Делкъийга хIама йиначул тIехьагIа, салаIа ха хилац ферме хьакхьухьа йол кхы тIа а йокъаеш боахкача Ибрагимов Тапе, Такаев Леми, Тасуев Мохьде, кхычар. Балха ши норма ца еш ди дIададхийтац царех хIаране.

Люцерна диазза чуэца — иштта декхар оттадаьд шоашта хьалхашка цу бригада къахьегамхоша. ЛаьрхIар чакхдаккхара низ дIакхоачар деш а ба. Люцерна хьекха мукъадаьннача кхашка минеральни удобренеш а товсаш цу сахьате хий тоха доладо. Из болх геттара дика бу Ахмадов Виситей Ахмадов Оалхазареи.

Х. ЖАПАРОВ,
Надтеречни района «Путь коммунизма» газета болхло.

Малгобекски района М. Горьке цIерагIча совхозе доккхий къахьегама толамаш доахаш къаьстта белгалйоалаш я Iаьсий леладер Гомкортиева Лейла.

Хьайбаш леладеча цо къахьега тоъал дукха ха я. Вурийтта шера болх баьб цо боахама цхьоалагIча ферме доярка а йолаш. Цу юкъа района дикагIйолча дояркай цIерашца яьхай даим цун цIи а. ХIаьта хIанз из я Iаьсий леладеш. Ши шу гаргга ха я цо шоллагIча ферме из болх бу. Укхаза пхе шера гарггача хана Iаьсий леладеш я цун йоI Мовлатхан а. Шоайла гIо а ду яхь а лелаю наназ йоIои. Лейлас кхоабаш да 94 Iасилг. Тоаденна, цIена, унахцIена а да царех хIара Iаьса. Рацион нийса вIаштIехьяккхар а хIара Iасилгага ший берага санна из хьажар а бахьан долаш хIаранена дийнахьа-бус тIаккхета дозал 550 — 600 граммага дIакхоач, планагIа хила дезар 400 грамм мара доацача.

— Лейла Iалаьмате дика доярка яр, цхьоалагIча ферме из йолча хана, хIаьта, Iаьсий леладеча а шийла дикагIа кхы саг хилийтац цо, — яхаш дувц боахама парткома секретара Ханиев Тамерлана.

СУРТА ТIА: Iаьсий леладер Л. Гомкортиева ший бочагIа долча Iасилгаца.

Р. АУШЕВА сурт.

БАЛХА ХА — БАЛХА

Вай республикерча дукхача промышленни предприятей коллективаша доккхий социалистически декхараш тIанийцад укх шера плани пятилетка хьалхарча кхаь шера заданий ханал хьалха кхоачашъяра. Цу даькъе шоай еррига таронаши кхоачамаши оарцагIдаьхад цар. Керттерчарех да балха ханах бизза пайда ийбар.

Хьаэцаргья вай Грозненски кога гIирс беча фабрика коллектив. Дуккха а шекхоачаш ца деш, паччахьалкхен плани тIанийца социалистически декхараши цо кхоачаш ца деш, паччахьалкхен декхар цунна дукха тIадусаш. Цул совгIа, дукха моттигаш нийслора укхаза брак йолаш продукци арахецаш. ХIаьта брак йолаш арахийца продукци тоаеш цунга дIабахийта безаш хулар кхы тIа а къахьегам, балха ха. Уж гIулакхаш нийсдаларах цкъа санна дуккхаза критика яьй фабрика коллектива лакхе латтача партийнии советскии органаша, кепайоазон тIа. ТIаккха предприяте кулгалхоша, партийнии профсоюзнии организацеша, халкъа тIахьожамхоша дика кхетадир дIахо иштта къахьега йиш йоацалга. Цу даькъе уж дагабаьлар хьалха латтача бригадай, цехий, сменай кулгалхошца, къахьегама ветеранашцеи новаторашцеи. Къахьегамеи производственнии дисциплина цIенхаштта тоаяра, балха ханахи мощностехи бизза пайда ийбара, брак йолаш хьаяь продукци юха тоаеш зехьа балха ха йоаеш дола гIулакхаш цIендаь дIададхара тIаерзаяь чакхъяха еза организационно - технически мероприятеш белгалйир, кхоачамбоацараш ца нийсдалийтара хIараненa тIалатта бехктокхам айбир. Предприяте а иштта юкъерча звенон а кулгалхоша шоай декхараш цIена кхоачаш а деш, хIаранегара доаггIаш дар хьадеха болабелар уж.

Долче, фуд цунах хьахиннар? Цунах доккха беркат даьнна хилар къаьгга хьахьокх фабрика коллективо шийтталагIча пятилетка кхоалагIча шера доахача къахьегама толамаша. Цхьа бутт дIабахийтац цо дерригача технико - экономически хьокхамий паччахьалкхен плани тIанийца социалистически декхараши толаме кхоачаш ца деш.

Иштта дог гIоздоахаш да обувщикий кхыдола производственни хьокхамаш а. Товарни продукци арахецара ворхI бетта план 107,4 процент кхоачашъяьй. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа арахийцаб 97100 пар кога гIирс. Къахьегама овсарле лакхъяра задани ялхайтта процент гаргга тIеххкхоачашъяьй фабрика коллективо. Паччахьалкхен планал совгIа арамел хийца продукци из лакхъяра чотагIа я.

Фабрика болх тоабара пайда ца эцаш йиса таронаш йий-теш? Цу хаттара жоп а луш, предприяте къахьегамеи алапеи отдела нормировщицас Ескиндиева Аминат Ахметовнас аьлар:

— Тха производственни хьокхамаш дуккха дикагIа хила тарлора, тха балха тIа цхьадола кхоачамбоацараш ца нийслоре. Керттерча даькъе, хIанз а тIехьа бизза пайда ийбац фабрике балха ханах. Дукха моттигаш нийслу тхо долча обувщикаш тIехьабусаш балха хьаухаш, цар прогулаш еш. Из чIоагIа Iаткъ производствана. Хьалхарча ах шера фабрикерча 69 саго прогул йир. Еррига а цу юкъа зехьа йоаяь балха ха 184 сага-ди да. Цу деношка арахеца йиш яр эзараш сомий маьха кога гIирс. ХIара дийнахьа хIана яц аьнна, кадрай отдела табельщица а йолаш, инженерно - технически болхлоша, халкъа тIахьожамхоша проверкаш ю тIехьабусараш малаш-б хьожаш. Цул тIехьагIа арахец «Молния» яха листок, тIехьабусараш массанена дIабовзийтара. ТIаккха царна бе боаггIаш бола бехк бу къахьегама коллектива совето, общественни организацеша. Бетта итогегIа телаш йола премеш ца луш соцаю, яхьа итогашта юкъебахийтац уж. Къахьегама дисциплина телхаерашта цар цIенхаштта бехк байт. Уж а кхы а балхаш дарах дIададхача шерашка хинначул дикагIа я тха фабрика коллективера къахьегама дисциплина.

Из иштта дале а фабрика кулгалхой бехкагIа а дукха балха ха зехьа йоаю обувщикаша. Администраце бокъонаш а телаш, болхлой мукъабувлийтарах зехьа йоаяь балха ха прогулаш еш йоаяьчул дикка дукхагIа я. Масала, дIабахача ялх бетта администраце еннача бокъонех нах балха тIерабувларах зехьа йоаяь балха ха 446 сага - ди хилар. Из Iалаьмате йоккха резерв я арахеца продукци дукхагIа хилийтара. Цу юкъа балха хьакхача пхийтта минут а кхы тIех а тIехьависав фабрикера 51 обувщик. Цу минутех хьахул итташ дола балха сахьаташ. Дукха болхлой юрташкара хьа ца боагIаш бусаш бIарчча балха денош доадеш а моттигаш нийслу транспорт ца хиларах. Цул совгIа, сменаш хувцалуча хана а дуккха ха йоаю обувщикаша. Мел маьхе я хIара балха минут, хIара сахьат? Масала, цхьан болхлочо зехьа цхьа сахьат балха ха йоайича хьа ца еш юс цхьан тумани диъ шаьи маьха продукци. Хьажал шо, прогулаш ярах, администраце бокъонаш телаш, обувщикаш тIехьабусаш а йоаяь балха ха мел лоархIаме яр фабрика коллектива балха хьокхамашта алапена.

Каст-каста цхьаккха бахьан а доацаш, къахьегама дисциплина телхаераш цIенхаштта бехктокхаме увз укхаза.

Укх шера барайтта прогул ярах обувщик Идрисови кхойтта прогул ярах Батаеви балхара дIабаьхар. Иштта шийтта прогул ярах Сулумовича фабрика коллективах къаста вийзар. Иштта прогулаш ярах бехктокхаме эза итташ болхлой ба укхаза. Царех ба обувщикаш Аюбов, Цунцаев, кхы дукха бараш а.

Цхьабакъда, шоай декхараш цIена кхоачаш а деш, къахьегама дисциплина чIоагIа йола бригадаш а кIезига яц фабрике. Царех я Азиева Лейса, Федорова Анна, Хлопонина Раиса, Хаджимуратова Фатима, Котенко Валентина керте латтача бригадай коллективаш. ХIара балха минута бе боаггIача хьисапе мах бе хов царна. Цудухьа даим социалистически яхье хьалха латташ хьайоагIа уж.

Б. КОСТОЕВ.

Халача хьалашка

* * *

Цхьа бутт совгIа ха я «Самашкинский» совхоза къахьегамхой ялат чуэца болабенна. Хьалха шин - кхаь кIирагIа йистебоалар уж гурахьа дIайийна культураш чуийца. ХIаьта укх шера из ха йIаьхъеннай догIаш делхарах.

Эггара хьалха чуэца болабир мукх. Из дIабийнаб 1390 гектара тIа. ХIара гектара тIара 21 центнер йоалл, хIаьта хIанзлехьа аьрдай 2294 тонн. Чуэца доладе дезаш да 400 гектара тIара кIа.

Ялат чуэцаш я 14 комбайн, кхай тIара ялат хьатта дIа озаш 10 машина я. Царех ялх Грозненски автотранспортни предприятера я. ХIара водитело дийнахьара норма 150 процент кхоачашъю.

Ялат чуэцарашта юкъе кIезига бац хьалхле леладераш. Комбайнерашта юкъе ишттачарех ва Зайпуллаев Султан. Цо 283 тонн мукх аьрдаб. ХIаьта дийнахьа 17—18 тонн йоакх цо. Шоай декхараш 120 процент кхоачашдеш къахьег Эльдарханов Араба, Хамидов Хьасана.

* * *

Укх шера «Самашкинский» совхоза доакъар кийчдераша план 150 тонн йолаш, 200 тонн витаминно-баьца хьоар кийчде дош деннад. Из дара тоаяьй агрегат «АВМ-065», опытни специалисташ къоастабаьб.

Болх кхаь сменагIа бу. Агрегатага хадданза болх байта декхарийла ва мастер-наладчик Хусейнов Нурди. Ший декхарех дика лоархIаву из.

— АВМ май бетта денз болх беш я, — дувц доакъар кийчдара даькъа директора заместитель волча Шамшиев Наже. — Тха гIулакхаш во дац. ХIанзле 139 тонн баьца хьоар кийчдаьд. Дийнахьа 5—6 тонн йоаккх, план кхо тонн йолаш.

— Баьца хьоар люцернах доаккх. ДогIаш шортта делхарах дика хьахиннай из. Хьоара лаьрхIа 50 гектар дIайийнай из культура. «Кха—АВМ» яха конвейер хадданза болх беш я. Механизатораша хьахьекха буц хьатIаоз агрегат йолча. Уккхаза дика хьоар доаккх цунах.

Теша йиш я доакъар кийчдераша шоай дош кхоачашдергхиларах.

В. КУРБАНОВ.

КПСС ЦК Политбюро комиссе

30—40-гIа ШЕРАШКЕИ 50-гIа ШЕРАШ ДОЛАЛУЧА ХАНЕИ ХИННАЧА РЕПРЕССЕШЦА ЮВЗАЕННА МАТЕРИАЛАШ КХЫ ТIА ТАХКАРА ЙОЛЧА КПСС ЦК ПОЛИТБЮРО КОМИССЕ.

Комисси ший аргIанарча заседане хьежар «Союз марксистов-ленинцев», «Московский центр», «Антисоветски объединенный троцкистско - зиновьевски центр», «Параллельни антисоветски троцкистский центр», оалача дешех уголовни бехктокхаме эзача наха судебни порядке реабилитаци ярца ювзаеннача материалашка. ЛадийгIар белгалдаьхача дешай хьакъехьа СССР Генеральни прокурора яьча протесташка хьажара итогех йолча СССР Лакхехьарча Суда информацега.

1932—1933 шерашка ОГПУ коллеге соцамагIа судебни порядке а доацаш тайп - тайпарча боараме таIазар а деш уголовни бехктокхаме эзар М. Н. Рютин, М. С. Иванов. В. Н. Каюров, Л. Б. Каменев, Г. Е. Зиновьев, П. А. Галкин, В. И. Демидов, П. П. Федоров, Г. Е. Рохкин, П. М. Замятин, Н. И. Колоколов, В. Л. Лисянская, В. Б. Горелов, А. Н. Слепков, Д. П. Марецкий, Н. И. Васильев, Б. М. Пташный, Я. Э. Стэн, П. Г. Петровский, И. С. Розенгауз. Я. В. Старосельский, Б. А. Карнаух, С. В. Токарев, М. И. Мебель, А. В. Каюров, П. А. Сильченко, И. Н. Боргиор, А. С. Зельдин, А. И. Козловский, М. Е. Равич - Черкасский.

Царна массанена а бехк бора Советски Iаьдалца къовсам лоаттабари СССР-е капитализм юхаметтаоттаяри духьа «Союз марксистов - ленинцев» яха контрреволюционни организаци хьаярахи цу организаце программни документ а оттадаь хьинаре антисоветски гIулакхаш леладарахи.

Гучадаьккхад, уж дешаш, закон гIожа телха а деш, техкалга. Л. Б. Каменевгеи, Г. Е. Зиновьевгеи, сенна бехке бу дIааьнна хиннадац. Цу дешай материалашта юкъе Советски Iаьдала духьала а болаш цар зуламе гIулакхаш леладар бахьан долаш, уж бехктокхаме озарах дола цхьаккха тайпара даннеш йоацаш я. Цар программни документа тIа хиннача политически сакхетами теоретически уйла-нигати дискуссионни маIан долаш хиннад Советски Iаьдал дIадаккхара, дохадара, мелдара хьакъехьа тIахьехамаш долаш а хиннадац.

1988 шера июне СССР Лакхехьарча Судо М. Н. Рютина. М. С. Иванова, В. Н. Каюрова, Л. Б. Каменева, Г. Е. Зиновьева, П. А. Галкина, В. И. Демидова, П. П. Федорова, Г. Е. Рохкина, П. М. Замятина, В. Л. Лисянскаяй, В. Б. Горелова, А. Н. Слепкова, Д. П. Марецке, Б. М. Пташне, Я. Э. Стэна, Я. В. Старосельске, Б. А. Карнауха, С. В. Токарева. А. В. Каюрова, П. А. Сильченко, И. Н. Боргиора, А. С. Зельдина, А. И. Козловске, М. Е. Равича- Черкасске хьакъехьа ОГПУ коллеге баь соцам дIабаьккхар, иштта дош соцадир цар зуламе хIамаш ца леладаь хилар бахьан долаш.

М. И. Мебела, Н. И. Колоколовна, П. Г. Петровскена, Н. И. Васильевна, И. С. Розенгауза хьалхе а судебни порядкагIа реабилитаци яьяр.

1937 шера М. Н. Рютина, Г. Е. Рохкина, П. М. Замятина цу а кхыча хьадагадехача гIулакхех юха а уголовни бехктокхаме а эза СССР Лакхехьарча Суда военни коллеге топаш тоха судаш йир. 1988 шера июне СССР Лакхехьарча Суда Пленума цу наьха хьакъехьара приговораш дIа а яьха, цар дешаш соцадир зуламе хIамаш ца леладаь хилар бахьан долаш.

1935 шера 15—16 январе СССР Лакхехьарча Суда военни коллеге «Московски центр» оалача дешах набахта чубахка тайп-тайпара ха техар Л. Б. Каменевна, Г. Е. Зиновьевна, А. М. Гертика, А. С. Куклина. Б. Н. Саховна, Г. Е. Евдокимовна, И. П. Бакаевна, Я. В. Шаровна, И. С. Горшенина, Н. А. Царьковна, Г. Ф. Федоровна, С. М. Гессена, И. И. Тарасовна, Л. Я. Файвиловича, А. В. Герцберга, А. И. Анишевна, А. В. Перимовна, Б. Л. Бравона, А. Ф. Башкировна.

Царна бехк бора, Г. Е. Зиновьев керттера кулгалхо а лоархIаш, подпольни контрреволюционни организаци хьаярах. Организацена хьатIадехкаш хиннад парте а правительства а кулгалхой хьакъехьа террористически акташ чакхъяха лерхIаш хиннаб, С. М. Киров вера кийчо еча дакъа лаьцад, яхаш.

Хьежача гучадаьлар, цу гIулакха йола материалаш фальсифицированни хиннални. Цу наха зуламе организаце хьа ца яьлга, советски Iаьдала духьала цар гIулакхаш ца леладаьлга.

СССР Лакхехьарча Суда Пленума Г. Е. Зиновьевна, А. М. Гертика, А. С. Куклина, Б. Н. Сахова, Г. Е. Евдокимова, И. П. Бакаева, Я. В. Шарова, И. С. Горшенина, Н. А. Царькова, С. М. Гессена, И. И. Тарасова, Л. Я. Файвиловича, А. В. Герцберга, А. И. Анишева, А. В. Перимова. Л. Б. Каменева, Б. Л. Браво, А. Ф. Башкирова хьакъехьара приговор дIаяьккхар, иштта цар дош а соцадир, зуламе хIамаш ца леладаь хилар бахьан долаш.

Г. Ф. Федоровна 1965 шера реабилитаци яьяр.

1936 шера 19—24 августе СССР Лакхехьарча Суда военни коллеги йийллача заседане хьежар «Антисоветски объединенный троцкистско - зиновьевски блок» оалача дешага. Цу дешах топаш тоха суд йир Г. Е. Евдокимовна, И. П. Бакаевна, С. В. Мрачковскена, В. А. Тер-Ваганяна, И. Н. Смирновна, Е. А. Дрейцера, И. И. Рейнгольда, Р. В. Пикела, Э. С. Гольцмана, Фриц-Давида (И.-Д. И. Круглянскена), В. П. Ольберга, К. Б. Бермен-Юрина, М. И. Лурьена, Н. Л. Лурьена, хIаьта иштта юха уголовни бехктокхаме эзача Г. Е. Зиновьевнеи, Л. Б. Каменевнеи.

Уж нах лийцаб советски Iаьдала духьала шпионски, зене, террористически гIулакхаш чакхдахарах, С. М. Киров вувча а партеи правительстваи кулгалхошта духьала террористически акташ чакхъяха кийчо еча а дакъа лацарах, аьнна.

Деша материалий кIоаргга анализ йича, хьахьекхар царна бехк боацаш, ца йоагIаш судаш яьлга. СССР Лакхехьарча Суда Пленум СССР Генеральни прокурора, протеста раьза а хинна приговор дIаяьккхар, Г. Е. Зиновьева, Л. Б. Каменева, Г. Е. Евдокимова, И. П. Бакаева, С. В. Мрачковске, В. А. Тер-Ваганяна, И. Н. Смирнова, Е. А. Дрейцера, И. И. Рейгольда, Р. В. Пикела, Э. С. Гольцмана, Фриц-Давида (И.-Д. И. Круглянски), В. П. Ольберга, К. Б. Бермана-Юрина, М. И. Лурье, Н. Л. Лурье дош соцадир, зуламе хIамаш ца хилар бахьан долаш.

1935 шера 27 июле «Кремлевски дош» оалачох лаьца хиннача Л. Б. Каменевна СССР Лакхехьарча Суда Пленума соцамагIа реабилитаци йир.

1937 шера 30 январе СССР Лакхехьарча Суда военни коллеге йийллача заседане топаш тоха суд яьй Ю. Л. Пятаковна, Л. П. Серебряковна, Н. И. Мураловна, Я. Н. Дробниса, Я. А. Лившица, М. С. Богуславскена, И. А. Князевна, С. А. Ратайчака, Б. О. Норкина, А. А. Шестовна, И. Д. Турока, Г. Е. Пушина, И. И. Грашена тайп-тайпара ха а теха набахта чубехкаб — Г. Я. Сокольников, К. Б. Радек, В. В. Арнольд, М. С. Строилов, тIехьагIа В. В. Арнольда, М. С. Строиловна заочно яьча судах топаш техай.

Царна бехк баьб «Параллельни антисоветски троцкистски центр» оалар хьаярахи цунна чубоагIаш хиларахи, изменнически, шпионски, диверсионно-зене террористически гIулакхаш леладарах, аьнна.

Гучадаьккхар, царна кIала кIийле йоацаш бехк баьлга, материалаш сфабрикованни хиннанга. ВIалла хиннаяц цу тайпара «Параллельни антисоветски троцкистски центр».

СССР Лакхехьарча Суда Пленумо Ю. Л. Пятакова, Я. А. Лившица, Я. Н. Дробниса, С. А. Ратайчака, А. А. Шестова, Г. Я. Сокольникова, К. Б. Радека, В. В. Арнольда, хьакъехьара приговор дIаяьккхай, иштта дош соцадаьд цар зуламе хIамаш ца леладаь хилар бахьан долаш.

Хьалха СССР Лакхехьарча Суда судебни порядкагIа реабилитаци яьй Л. П. Серебряковна, Н. И. Мураловна, М. С. Богуславскена, И. А. Князевна, Б. О. Норкина, И. Д. Турока, Г. Е. Пушина, И. И. Грашена, М. С. Строиловна.

СССР Лакхехьарча Судо белгалдаьхача дешашка хьажара хьокхамехи бехк боацаш репрессированни болча наха судебни реабилитаци ярахи йола информаци теркаме йицай.

КПСС ЦК комисси дIахо болх беш я.

ВIАШИ ДАГАБАЬЛАР

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара В. К. Фотеева. Цига дийцар КПСС XIX Ерригсоюзни конференце а КПСС ЦК июльски (1988 ш.) Пленума а решенешца дувзаденна партийни комиссешта хьалхашка латта декхараш, цар балха формаш эргайоахаш тоаярах дола дешаш. Цу хьакъехьа доклад йир КПСС обкомерча партийни комиссе председатела Н. М. Чижа.

Совещане хиннараш вIаши дагабаьлар балха тIехь Iоаяь опыт ювцаш, кердача хьалашка болх дIахо мишта тоабе беза дувцаш.

Совещани чакхйоаллаш къамаьл деш В. К. Фотеева теркам тIабахийтар хIанзарча советски общества еррига ча сферашка перестройка еча хана партийни комиссешта хьалхашка латтача декхарашта, цул тIехьагIа гулбеннараша тийннача хатташта жоп а делар.

Самардийнахьа КПСС обкома политически дешара ЦIагIа хилар парте райкомашкарча, горкомашкарча, обкомерча партийни комиссей председателий, члений, партийно - организационни отделий заведующей совещани.

Совещани хьайийлар

ПАРТОРГАНИЗАЦЕШКА–ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

КХОАЧАМБОАЦАРАШТА УЙЛА ТІАЙОХИЙТАШ

Назранерча Ахриев ГІапура цІерагІча «Электроинструмент» яхача завода госприемкерча коммунистий отчетно-хоржама собрани хилар.

Партгрупперча виъннех кхо коммунист цаІ шоллагІчул воккхагІ-зІамагІа ва оалалургдоацаш, ханна къона ва. Массава а дипломаш долаш лакхера дешар дийша а ва. Партгруппорго Оздоев БейІаьлас ше ши шу хьалха Новокузнецки металлургически яьккхай. Иштта шоаш хІанз болх беча профилагІа йола тайп-тайпара институташ яьхай цу партгрупперча кхыча коммунисташа Итаров Іийсас, Зурабов Идриса.

Балха чІоагІа саг ва цар виълагІа вола коммунист, цар хьехамча, госприемка органа председатель З. Сагов а. Шоаш вузашка Іоаяь Іилман знанеш практикаца, вахарца ювза цунгара Іомалу къона тІахьожамхой.

Иштта я-кх 10 саг чувоагІача цу коллектива кулгалдеш йола партийни штаб.

Доклад а пренех коммунисташа даь къамаьл а органически дувзаденнадар КПСС XXVII съезда, XIX Ерригсоюзни партконференце идеяшца, перестройкаца. Из гІулакх къаьстта белгалдаккхалов сона, хІана аьлча цу морча собранешка массанахьа а демократеца, гласностаца, перестройкаца кІоаргга дувзаденна хул дош.

Хьажа вай цар шоай уйлаш, низ-хьинар малагІча проблемашта тІадерзадаьд, царна заводе бІаргагур, новкъадар, уж дІадаккха гІертар фуд.

— Тха, госприемкахой, эггара хьалхара декхар да, — продукце дикал лакхлургйола таронаш оарцагІъяхар, брак йола продукци потребителашка дІа ца кхачийтар,— йоахар доклад яьча Б. Оздоева. — Цудухьа тхона дикагІа а кІоаргагІа а бІаргагу завод малагІча оагІора лест, новкъадар фуд, аьттув мичахьа баргба. Бакъда, тха дош дукхагІдолча даькъе дІахазац.

Отчетни докладагІа хоалуш дар партгруппо цу хьакъехьа дола дешаш ший собраней повестка тІа увттадаьлга, завода партбюро гІолла шоай решенеш чакхъяха из гІийрталга.

Масала, фу эш балха моттигашта аттестаци яра, болхлой производственни хьашташ миштад хьажара? ХІама эшац, кулгалхой, специалистий хьалхаленца болх дІаболабе мара. Бакъда из гІулакх меттахьа доалаш дац. Министерствашкара уха приказаш санна, папкашта юкъе ух партгруппа цу хьакъехьа еш йола решенеш а.

Хьаэцаргья вай партгруппо цахаддаш хьалхьееш йола цхьаькха проблема — БИП (дефект йоацаш продукци арахецара система). Массехк шу хьалха (из укхаза мишта вІаштІехьдоалар а хац) «Дикала знак» тІа латташ цхьа-ши издели араййоалар заводе, ши-ший тамагІа долаш болхлой а дукха бар. Тешаме йора цар шоаш хьаеш йола оатхал. ХІанз цар цІи а хазац укхаза, хІаьта «Дикала знак» йицъенна-м кукли ха а я.

Уж хьалха хинна лакха квалификаци, опыт йола болхлой боацалга да из? Дац. Уж теркал ца белга да. Иштта хьалха шоай хинна дика традицеш а йоаеш латт укхаза. Хьанна Іаткъ из юххера а? Болхлошта, лакха квалификаци йолчарна а Іаткъ-кх. Кхоачашъюлац царна шоай норма. Тоъац инструменташ, тайп-тайпара бустам бу приборащ, кхыйола оснастка. Юкъера лаьрхІача хІара балха моттиге 25—30 процент тоъац уж. ТІаккха хьаюяургйий болхлочунга стандарто яххача тайпара дика издели? Цудухьа нормаш а кхоачашъюлац царна. Иштта лохлу цар алапеш а. Брак ю Іа аьнна болхло бехке ве йиш йоацача йоакх цу гІулакхо администраци ше а. Балха моттигашта аттестаци а яь, хІара болхлочун кхоачам бовзаш хилча-м аттагІа хургдар дика, во болх бер, брак ер малав ха. Из укхаза деш дац.

Партгруппо ший партийни балха повестка тІара цІаккха а Іо ца йоалийтачарех я укх тайпара проблема а. Масала, басар хьекха бакаш. Царна шоашта кхозза басар хьокх завода цехашкара араялехьа. Цкъа теха басар а докъадаларга хьежаш — 24 сахьат доакх цар заводе ядаш. ДиълагІча дийнахьа мара заводера араялац уж.

Хьажал мел ха йоаю. Цу тІа, иштта йокъаялийтача бакий бос а хозал а хила йоагІачул дуккха эсалагІа хул.

Фу йоах, фу предложенеш я цу хьакъехьа коммунисташа ювцараш? Цар йоах: термически хьисапе ах сахьат далалехьа цу бакашта детта басараш докъалургдола сушильни камера хьаелла. Помещени йолаш я, оборудовани а лаха хала яц.

Уйла еш бац заводе укх тайпарча проблемах а. Заводе арахецача электросверлилкага болх байта а ца байта а йиш йолаш цхьа «жин» дагІа цу чу. Фу «жин» да из? Из я заводе хьаеш йола шестерняй блок. Потребителашка дІа а кхаьча кІезига-дукха болх бешше а лувжа, соана гонахьа кхеста йолалу шестерняш. Технологега диллача, термически хьисапе цІаста мо цІий а яь мара ІотІайохка йиш яц уж цу соаналга тІа. ТІаккха меттахьъяргьяц. Бакъда, укхаза цу законага ладувгІац. Шийла йоллаше а цу соналга тІа «чкъап» аьле ІотІайохк уж. ХьалхагІ-м «дай Іаьдалагіа» шпонкаш чу а етташ йора уж. Сверлилка шеехача а меттахьъялацар уж. Фу дар-хьогІ из метод юха юкъеяьккхача, аьле а хеталу.

Цхьаькха цхьа «жина кІорig» а лечкъ укхаза хьаеча электросверлилкаш чу. Хинадий шо тика чу, ийцайий оаш из сверлилка? Мишта болх бу хьажа аьнна продавецо розетка чу шнур дІачу а ехкаш из хьахьокхача хана, тІа кхостаяь маркъилг санна кхаст цун бурув. Нагахьа шортигагІа кхестар дезе — кнопка дІа тІа тоІае мара езац. Бакъда, тика чура араяллалца мара иштта болх бнц цо. Цхьа скорость, мара хилац цун чуйихьачул тІехьагІа.

Уж дефекташ я коммунисташа дІаяха яхараш а заводa зе деш хьайоагІараш а.

Массехк бутт хьалха Министерствера цу заводе венача цхьан специалистаца къамаьл хилар са. Цу «Электроинструмент» заводе болх беча наьха квалификацех, опытах, творчески уйлах лаьца къамаьл хилар са цунца.

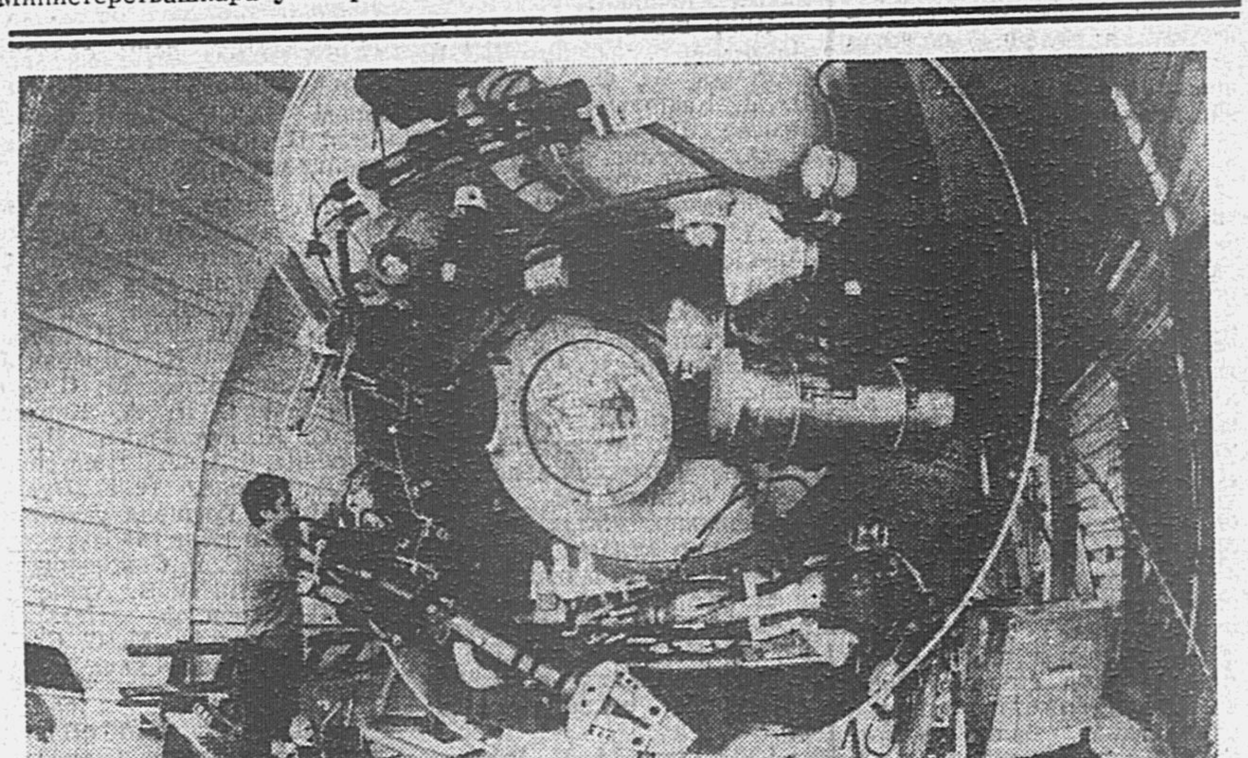
— Продукце дикал ай ца ялар бахьан — болхлой технически знанеш мела хилар хет сона-м — аз аьлча:

— Фу ях Іа? — аьнна цецваьлар хьаша. — Укхаза санна дошо кулгаш, технически, знанеш, творчески хьаькъал дола болхлой балар вай кхыча заводашка а. Кхоачам бац укхаза царна лерттІа къахьега, шоай кулг-говзал гучаяккха.

Цу партгруппа оазага кІезиг-дукха мукъагІа ладийгІача бакъахьа дар завода кулгалхоша а специалисташа а.

Политически боарам лакха болаш, перестройка, демократе, гласноста дІадехарашка хьежжа чакхъяьлар партгруппа отчетно - хоржама собрани. Шоай группоргалла цІаькха а Б. Оздоев хержар коммунисташа.

М. КАРАЕВ.

Хина кІала тохкамаш дара йолча экспедице инструмент а хинна дІаоттаргья мел кІоарга мара хий ца хиларах цун бухе тахка могаш йола «Мир-1», «Мир-2» яха хина кІала лелара лаьрхІа аппараташ. Царех хІараяр — океана бухенга хьажара йола технически средствай набораца Іалашъяь бІарчча Іилман-тохкама лаборатори. Мадарра аьлча, «Мираша» Дунен океан тохкача принципиально керда этап хьайийллай.

СУРТА ТІА: геофизически а кхыдола дуккха а тохкамаш дара лаьрхІача роботашца, телекамерашца, приборашца Іалашъяь хина кІала лела аппарат.

ТАСС фотохроника.

КХОАНА–МАШИННАЬКЪАХОЧУН ДИ

Перестройка елга сихдеш

Грозненски локомотивни депо дукха машинисташ ба, шоай профессиональни цІейна къахьегама совгІаташ кийчдаь накъабаьхка. Царех цаІ ва машинист - инструктор, коммунистически къахьегама ударник В. А. Криволапов. Ше коммунист хиларах тарра дукха кхетама болх бу цо тепловозчикашта юкъе. Цул совгІа, яхье хьалхалаттарий опыти дикагІйола методаши дІайовзийт цо массанена. Депо къахьегама коллектива совета председатела заместитель ва из. Балха тІа нийсденна кхоачамбоацараш дІадахара, машиннаькъахошта юкъера социалистически яхь кхетамца вІаштІехьъяккхара, цар хьашташ дизза кхоачашдара, коллективера къахьегамеи производственнии дисциплина чІоагІъяра тІехьа дукха къахьег цо.

Иштта вола машинист-инструктор депо машиннаькъахой коллективе чІоагІа лоархІаши сий деши ва. Цудухьа хержав цар из Октябрьски райсовета халкъа депутаталла. Харжархоша шийна тІадена наказаш къоастадаь цхьан кога тІа даххалца сатийна Іечарех вац из.

Башха - дика производственни хьокхамаш а доахаш, пассажирски поездаш лелаеча, машинисташта юкъе яьржача социалистически яхье даим хьалха латташ а ва машинист А. А. Шароварин. Хадданза графикагІа лелаю цо пассажирски поезд. Цхьа моттиг нийсъялийтаяц цо наькъа тІа ший бехкагІа хьовзам хинна. Ше лелаеча коммунист яхача цІера сий массаза а лакха лоаттадеш, хьинаре къахьегарал совгІа, доккха дакъа лоац цо юкъарча балха тІа а. ХІанз цо кхоачашду колонна партгрупорга декхараш.

Депо дежурни машинист, вола В. А. Печенкин керте латта смена машиннаькъахой коллективе эггара дикагІа лоархІаш я. Цкъа санна дукхаза предприяте сменашта юкъе яьржача яхье хьалхара моттиг яьккхай цун смена коллективо.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) машинист - инструктор В. Криволапов, машинист А. Шароварин, дежурни В. Печенкин.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХІара шера август бетта хьалхарча кІирандийнахьа шоай профессиональни цІей дезделга машиннаькъахой традици а хинна дІаэттад. Вай паччахьалкхен политически, экономически, духовни доакъошка социалистически хувцамаш хулача революционни кердадараш дегІакхувлараи кІоаргдараи конструктивни программа белгалъяьккхача, дукха ха йоаццаш хиннача XIX Ерригсоюзни партийни конференце, КПСС ЦК июльски (1988 ш.) Пленума решенеша чІоагІа дегаш айдаь болаш дезду шоай цІей укх шера машиннаькъахоша.

Перестройка процесс тІатІа кІоаргагІа чуйолаш латт вахара лоархІамегІача даькъе — экономике. Самофинансироване, йиззача хозрасчета, самоуправлене системага предприятеш яларо коллективашта бокъонца хоадолийт уж производства бизза бола дай хилар.

Машиннаькъа транспорта къахьегамхоша Іалаьмате дика кхетаду радикальни экономически реформа сихагІа юкъейоалаелга дуккхача даькъе цар хьинаре къахьегарах тийша долга. Мехка экономика дегІакхувлача машиннаькъа транспорта лоархІам хадданза лакхлуш латт. ХІанз вай мехка деррига дІахьа кхухьача халкъа боахама мовхьех диъ даькъах кхо дакъа цунга кхоач, хІаьта пассажирех — 40 процент. Къаьстта йоккха совленаш я машиннаькъа транспорта цун наькъаш халкъа боахама тайп-тайпарча доакъой предприятешта тІадолхаш хиларцеи подъездни наькъашка 80 процент гаргга йола грузови операцеш чакхйоахаш хиларцеи. Машиннаькъа транспортаца мара практически чакхдаккха йиш йолаш дац дуккха халкъа боахама мовхьаш дІа-хьа кхухьалга, цу даькъе кІор, ялат, хьу, гІишлон материалаш, мехкдаьтта продукташ, кхыдола мовхьаш.

Вай мехка Коммунистически парте а Советски правительства а къаьстта чІоагІа йоакхо ю машиннаькъа транспорт дегІайоалаяра. Из дегІакхувлача керттера лостам ба хІанз а тІехь тягана электрификаци яри реконструкци яри, вагонни депош дукха мовхьаш кхухьача вагонашца Іалашъяр, наькъий мощносташ йоккхагІа хилийтар, мовхьаш дІа-хьа кхахьара процесса управлени яра автоматизированни система средстваш дегІакхувлар, мовхьаш тІадоттареи тІера Іодахареи балхаштеи ремонтни операцештеи комплексни механизаци яр. Цу лостамагІа кІезига балхаш дац Къулбаседа - Кавказа машиннаькъа Грозненски отделене а.

«1986—1990 шш. Грозненски машиннаькъа отделенни промышленни машиннаькъа транспорт комплексни дегІайоалаяра болх тоабара де дезарех» 1985 шера 22 октябре КПСС обкома бюрос баьча соцамга хьежжа партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, боахамий кулгалхоша хоадамболлаш болх баьб материально-технически база чІоагІъяра, мовхьаш дІа-хьа кхахьара процесса эффективность лакхъяра, белорусски магистральни машиннаькъа дикагІйола опыт отделене юкъейоалаяра, предприятеш хозрасчетеи самофинансированеи кердача системага яхара.

Укх пятилеткагІа керда техника юкъейоалаяра хьожадаьд 19 миллион гаргга сом, из шозза дукхагІа хул дІаяхача пятилеткагІа хьожадаьчул. Грозный — Беслан яхача машиннаькъа участкана электрификаци яьй, Тийрка тІа тІий тилла а даьккха, эксплуатаце дІаденнад. Гудермес яхача станцерча наькъий боахама реконструкци яьй, Терски оагІорахьа 50 километр гаргга болча наькъа капитальни ремонт яьй, пригородни бувзамагІа болх бе йолаялийтай электропоездаш, вай республике бахача наха боккха кхаъ а хулаш, Грозный—Москва яха поезд лела йолаеннай хІара дийнахьа 1988 шера 27 мае денз.

Гудермесски локомотивни депо балха юкъейоалаяьй тепловозашта ремонт яра йола крупноагрегатни а, сигнализацеи бувзамеи Грозненски дистанце автоматикаи телемеханикаи устройствашта технически гІулакх дараи ремонт яраи йола а индустриальни методаш, цар дикка лакхйир къахьегама овсарлеи кхоачашдеча балхий дикали.

Чакхйоаккхаш я социальни программа а. Городе хьалъяьй 60 менгий дІаоттабе йиш хургйола керда терапевтически корпус, эксплуатаце дІаденнад 4,7 эзар квадратни метр дола нах чу баха цІеноаш. Къахьегама овсарле 1985 шера хинначул 22,2 процент лакхъеннай, мовхьаш дІа-хьа кхахьара боарам транзитни грузопоток а тІехьа дІалаьрхІача — 16 процент. ДІа-хьа лелача составех а дикагІа пайда ийбе болабаьб: 1980 шераца нийсдича хІара вагона тІаботта мухь 5,4 тонн дукхагІа ба, вагона овсарле 30,2 процент лакхъеннай, локомотива яр —7,3 процент.

Массехк саго деш хинна балхаш цхьаццане дергдолаш гІулакх дарахи цхьайола должносташ дІаяхарахи машиннаькъа отделене гІолла кхычахьа балха ваха йиш йолаш мукъавалийтав 1500 гаргга саг. Балха эффективность лакхъяра дуккхача даькъе гІо дир предприятеш хозрасчетеи самофинансированеи кердача системага яхаро.

Машиннаькъахой Денна сийленца накъа а боагІаш, социалистически яхье дика къахьегама толамаш даьхад сигнализацеи бувзамеи Грозненски дистанце, энергоучастка, Гудермесски локомотивни депо, пассажирски перевозкай дирекце коллективаша. Керттерча даькъе паччахьалкхен планахи договорни декхарехи дика лоархІаеш я «Промжелдортранс» яхача Грозненски территориальни объединене коллектив а.

Перестройке дизза дакъа а лоацаш, хьинаре къахьегаш ба Грозный яхача станце лелача поездий сухала регулировка еш вола Шабазов Абу Назырбекович, Гудермесски локомотивни депо слесарь, XIX Ерригсоюзни партийни конференце делегат Мацуцин Алексей Захарович, Грозненски вагонни депо экономист Шехарбеева Светлана Сергеевна, Грозный яхача станцера воккхагІвола диспетчер Магомадов Омар, Гудермесски локомотивни депо начальник Беловицкий Александр Николаевич, электроснабжене Грозненски дистанце воккхагІвола электромеханик Витязев Ростислав Николаевич, Гудермесски локомотивни депо слесарь Рашидов Лечи, Гудермес яхача станце наькъий мастер Климков Александр Баширович ,кхыбараш.

Тха машиннаькъахоша доахаш дола производственни толамаш дикагІа хила тарлора, нагахь санна балха тІа цхьадола кхочамбоацараш халонаш ца нийслоре. БоагІача боарамагІа болх а ца беш, договорни декхарашка хьежжа вагонашцеи контейнерашцеи Іалашбац цар потребителаш.

Хьалха дІадахача шерашка санна, эсала вІаштІехьдаьккхад поездаш дІа-юха лелалга. Царех 37 процент яраш график телхаеш лел. Пассажирашта культурни гІулакх дара хьакъехьа а хувцаденна хІама дац. ХІара дийнахьа Грозный — Москва яха поезд леле а, купейни вагона чу столице вахар йоккха проблема я. Санитарни технически хьалаш дика дац пассажирски поездашка, къаьстта электричкашка.

Материально - технически база чІоагІъяра, Іилманеи техниканеи карагІдийннараш производствана юхьедоаладара социальни проблемаш чакхъяхара даькъе а къоастаданза дукха дешаш да. Эксплуатаце дІа ца луш тІехьадаьннад Грозный, Гудермес, Кизляр яхача станцешкара, кхычахьара информационни бувзам хулийталга, 2000 номер йола телефонни станци болх бе йолайолийталга. Астрахански лостамагІа «Нива» яха диспетчерски централизаци дІалулга, кхыйола объекташ.

Пассажирски поездашта гІулакх дара база хьалъяра, Грозный яхача станце ливневой канализаци хьалъяра дешаш къестаделга а мела лел.

Къаьстта во латт машиннаькъа отделене цІенош хьалделга. ЕррИгача пятилеткагІа Грозне а Гудермесе а хьалде лаьрхІараш бІаь квартира йола цхьацца цІа мара дац, Гудермесе соахка эксплуатаце дІаелар 48 квартира. Грозне цІенош хьалде а доладаьдац, квартира эшаш очередагІа латташ 900 дезал бале а.

ХІанз долаш дола цІеноши социально - культурни гІулакхашта йола объекташи воча хьала тІа хилара чІоагІа терко е езаш ба машиннаькъа Грозненски отделене кулгалхой, райпрофсож, къахьегама коллектива совет. Цхьа бакъда, цар къоастадеш дац Грозненски дистанци, зданеши сооруженеши чІоагІъяра дош, боахамий хьисапе а индивидуальни а способагІа цІенош хьалделга дегІакхувлац.

Машиннаькъа Грозненски отделене предприятешка хозрасчет юкъейоалаелга мела лел. халахете а, производстве ресурсех пайда мишта эц хьожаш учети тІахьожами лелабац, моральнии материальнии поощренеш яра системах черттІа пайда ца ийбар бахьан долаш уравниловка дІаяланза я. Цу масалаша а кхычар а къаьгга хьахьокх къоастаянза йола проблемаш дукха хилар.

Доалдара кердача хьалашка транспорта балха перестройка яра процесс сихъяра дола гІулакх чІоагІа уйла е езаш да. Цу даькъе керттердар да сага йоакхо яр, бытеи производствеи цунна эшарашка хьажар. Из хургда перестройка еча керттердар. Транспортера партийно - политически балха боарам кхы тІа а айбе беза партийни организацеша, эггара лоархІамегІа йолча участкашкарча балха хадданза тІахьожам лоаттабе беза.

Вай экономике перестройка еча хІара машиннаькъахочо ше дакъа лаца дезалга кхетадайтаргдолаш кхетама болх бе беза, низ мел кхоачар де деза халкъа боахам дегІакхувлача транспорта болх тоабара. Машиннаькъахой шортта йолаш я пайда эцанза йола таронаш. Цу даькъе шоашкара доагІа дош ала декхарийла я партийни профсоюзни организацеш, службай кулгалхой, къахьегама коллективай советаш.

В. ЛИСОКОЛЕНКО, КПСС Нохч - ГІалгІай обкома промышленно - транспортни отдела заведующе заместитель.

ЭНЕРГЕТИКИЙ ГІУЛАККХАШ

ШийтталагІча пятилетка кхоалагІча шера доккхий декхараш тІа а ийца, шерра социалистически яхь йоаржаяьй объединенни Грозненски ТЭЦ-а чуйоагІача цхьоалагІеи кхоалагІчеи электростанцей энергетикаша. Яхьо кердача къахьегама коталонашка кхувл уж. ДІабахача ворхІ бетта дерригача технико - экономически хьокхамий паччахьалкхен план тІехкхоачашъяьй цар. ПланагІа лаьрхІачул совгІа яьккхай 700 киловатт-сахьат электроэнерги. Производственни мощностех пайда ийбелга нюрмагІа хила дезачул 0,7 процент лакхденнад. Уж толамаш даха вІаштІехьдаьннад, энергетикаша хьинар кхо ца деш къахьегарах, цар къахьегами социалистически яхьи кхетамца вІаштІехьяккхарах, болх беча оборудоване технологически режим нийса лелаярахи къахьегама дисциплина чІоагІъярахи.

Паччахьалкхен плани тІаийца социалистически декхараши толамца кхоачаши тІехкхоачаши дара шерра яхь йоаржаьча энергетикаша тІагІертта къовсам лоаттабу доагора-энергетически ресурсаш кхояра. Цу даькъе яьржача яхье хьалха латт А. Дегтяренко, Н. Спица, Н. Сердобинцев, Н. Мрищук керте латтача участкай коллективаш.

Х. СУРУДЖАНЦ.

Партийни вахар: балха стиль

СЕЦА ЛАЬТТАЧА ХАНИЙ ОАЗАШ

Из деррига а укх шера март бетта дІадоладелар. Гудермесски медицински инструментий заводе директор харжара йолча конференце гулбеннабар делегаташ. Кандидатех цхьанне — производственни отдела начальника Борисов Борис Николаевича ший кандидатура юхайоаккх. Бакъда, конференци дІахьош йолча партбюро секретарага М. Акимовичага раьза воаццаш дІа-м аьлар: «Хоржамий кампани вІалла дІа а йолаялалехьа Іа хьайна хеттача нахах оттайир хургйолча къахьегама коллектива совета чубоагІаргболча наьха список. Цхьаккха сагаца цу хьакъехьа дага а яланзар хьо», аьнна.

Цул тІехьагІа массехк бутт баьннабар. «Красное знамя» яхача газета редакце жалобаш аха йолаелар заводa партбюро секретарь командно - администрати в н и хьисапе болх беш я, аьнна. Тха хьашташ дицденнад цунна, яхаш яздора болхлоша. Цудухьа гІулакх мадарра тахка дезаш дар.

...Шлифовально - полировальни цехе балха хьалаш чІоагІа во да, хІаьта алапеш геттара а лоха да. Оатхалашта шлифовка яра балха операцеца дувзаденна дукха лазараш хул наха. Цунца цхьана во болх беш я вентиляци а. Бакъда, наьха балха хьалаш бокъолгахьа доахалга эггара хьалха воккхагІволча мастерах, цеха начальникаш тийша да. ХІаьта партбюро секретара вІалла а бехк бий цу юкъе?

ДІайхача ахкан дийнахьа хьогал дика дІайоаккх газированни хиво. Заводе из долаш дац, хІаьта из хургдолаш цхьанне а деш хІама а дац. ТІаккха бехке вий укхаза партийни вожак? Уж хаттараш ду аз завода коммунисташка, болхлошка, юххера а Мария Сергеевнайга шийга. Нагахьа ше цу гІулакха бехке еце, бехке барашкара доаггІар хьадеха деза цо.

900 гаргга саг ва заводе болх беш. Царех 136 саг— управлене аппарате. Хетаргахьа производствана а наха а дукхагІа пайда боалаш хІама хургдар из аппарат шозза кІезигийча. Укхазарча кадрай отдела штат ший дукхалга диллача НГІАССР йоккхагІйолча «Красный молот» яхача завода яр миссел я. ДІалоархІаргба вай хІанз: Акимович Мария Сергеевна «кадрашта йола директора помощник» лоархІаш я, селлара йоккха йоацача завода отдела кадрай начальник а ца лоархІаш. Цун алапи 240 сом да. ХІаьта цо кулгалдеш пхи саг кхы а ва. Дукха бецій уж? ТІаккха ши саг тоъаргвацар: начальники цун помощники? Нагахьа санна из аз ювца вариант нийса яле укхаза цхьаькха хаттар доагІа: «Партийни вожак бехке йий управленчески аппарат селла йоккха хилара?».

Соахка ноябрь бетта паччахьалкхен план кхоачашйинзар заводо. 100 эзар сома маьха продукци ара ца хецаш йисар. ТІаккха центральни склада заведующега П. Пашенкога дехар де баьлар складе иззал мах бола продукци дІачуийцай, аьнна, накладнойш вІаштІехьдоахадалар Іа, яхаш. Цунца цхьана шлифовально-полировальни цеха начальникагара Ш. Хаджимуратовгара дийхар иззал продукци цехо арахийцай, аьнна, отчет язъелга.

Бакъда, е Пашенкос а е Хаджимуратова а цу «цІена» боацача наькъа тІа бовла тиганзар. Цу зулама наькъ тІа уж бовлалга хьадехаш кхычарца цхьана хиннар партбюро секретарь Акимович а яр.

ХІанз кІеззига кхычох дувцаргда вай. Мединструментий завода коллективо КПСС горкоме письмо яздаьдар районни радиовещане отдела заведующена М. Удуговна баркал оалаш. ХІана аьлча, районни радио передачаш укх тІеххьарча хана сакъердаме хиларах. ХІаьта парте горкома баркал кхайкадора радио кадраш лерттІа хьахаржарах. ТІаккха завода парткома секретара фу аьлар, яхий оаш, письмо яздаьча болхлошка? Партбюрога а ца хоатташ мишта вІаштІехьдаьннад шун «баркал» кхайкадеш письмо язде, аьлар-кх.

1987 шера 18 феврале заводе гІолла приказ тох: Ший ханнахьа отчеташ кийчъяр бахьан долаш массехк сага шин тумагара 5 тумага кхаччалца премеш хьожайойла, аьнна. Премийцарашта юкъе я М. Акимович а. Завода сомий беш лелаю П. Козьменко санна мара счетни болхлошта юкъейоагІаш яц завода партбюро секретарь. Кхы дукхагІа а кІезигагІа а доацаш бІарчча итт тума преми шек йоацаш киса йол цо.

Цхьаькха а масал. 1987 шера номер 64 йолаш март бетта приказ тох заводе гІолла. Техпромфинплан ханнахьеи дикеи оттаярах. Хаьдда из болх баьчар шишша тума преми ийцар, хІаьта Акимовича итт тума. Цхьаькха а приказ. Из техад 1987 шера март бетта. Цун номер 51 я. 8 марта цІейца даькъалбувцаш завода дикагІа болча кхалнаха 15 сом а ши тума а преми хьожаю, партбюро секретара — 5 тума.

1987 шера иттлагІча августе техача номер 156 йолча приказагІа завода коллектива Ерригсоюзни социалистически яхье кхоалагІа моттиг хьожаярца—дом буаш, хьацар Іоухийташ баьхкача болхлошта шин тумагара 3 тумага кхаччалца преми хьожаю, хІаьта партийни кулгалхочо ший мараца (завода РСУ начальникаца) шийтта тума киса долл.

Цхьаькха цхьа масал доаладергда вай, тІаккха-м тоъа а мег. Соахка 4 ноябре техача номер 234 йолча приказагІа Октябра 70 шу дизарца дувзаденна еннача премех ший мараца цхьана итт тума кхаьчар партийни кулгалхочунга. Шлифовальни, кузнечни цехашкарча болхлоша дикка кІезигагІа ийцар преми.

...Мария Сергеевнай кабинете дагІа тхо. Сона хетачогІа, дег тІара доагІа къамаьл да тха шинне. Цхьа бакъда, аз юхь-духьала даьча массехк хаттара жоп а ца луш, чІоагІа эгІазъяхара кеп а оттаяь, сона тІачувхаьялар Акимович:

— Со цхьаккха хІаман бехке яц, сона хов се укхаза дуккхачарна гоама йолга, цудухьа дувцаш йоахараш да уж, — аьлар цо. — Цхьанна сага хІама лочкъаяьяц аз.

Дукха уйлаш кхестар заводера араваьнна редакце водаш са керта чу. Сеца лаьттача хано чІоаггІа хІама техар вайна массанена а. Цу хана баьххача тайпара баха гІерташ нах ба хІанз а. Дуккхача шерашка оамал а хинна лаьттар атта дІакъасташ хилац. Бакъда, перестройка талгІи хьокха ца луш, из дІа ца кхоачаш наггахьа моттиг йисаяц. Хьокхаеннай из медицински инструменташ еча заводах а.

М. ТЕМИШЕВ, журналист.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ

Индивидуальни чуІе цІенош хьалдара лаьттан участкаши ссудаши дІателача хана закон нийса леладелга Іалашдайтар духьа, халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполкомашта, совхозашта, колхозашта практически гІо дар, ссудаши лаьттан участкаши дІателара хьакъехьарча дешаех гражданаша ухийтача письмошка, заявленешка, жалобашка деча дехарашка хьажар духьа Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета распоряженегІа комисси вІашагІъеллай ер состав а йолаш:

комиссе председатель А. И. Котиков, республика юстице министра заместитель; комиссе членаш: Б. Б. Дарсигов, НГІАССР Госстроя председатела заместитель, М. А. Шаипов, НГІАССР финансай министра заместитель — министерства госдоходий отдела начальник, Т. Х. Шаипова СССР Сбербанка Нохч-ГІалгІай управлене кредитоване отдела начальник, В. П. Иванченко, НГІАССР Госагропрома землепользованеи землеустройстваи подотдела начальник, Л. В. Луганская, Нохч-ГІалгІай облсовпрофа жилищно-бытовой отдела инструктор.

Комисси болх беш я НГІАССР Министрий Совета здане (1-гІа этаж, советски балха отдел). ГІулакхаш тІара нахи гражданаши тІаийбу шинареи ереи деношка 14 сахьат даьлча денз, шоатта дийнахьа — 10 сахьат даьлча денз (телефон: 2-66-12).

ГІулакхаш тІарча наьхеи гражданийи дехарашка хьежачул тІехьагІа, нагахьа санна эшаш хуле, дош къоастадайта халкъа депутатий районнии городской исполкомашка предложени оттаю комиссе, хІаьта оттаянза яргйоацаш хуле — НГІАССР Министрий Совете а. те а.

Лаьттан участкаши ссудеи дІадалара хьакъехьара комиссе рекомендацеш кхоачашъянза яргйоацаш я ерригa предприятеш, учреждененеш, организацеш, гражданаш.

Бахача наьха Ерригсоюзни перепись яра кийчо еш

МАССАНЕ ЮКЪАРА ГIУЛАКХ

Гласности демократни шерлуча, социальни деша лоархIам лакхлуча хана наха чIоаггIа теркам тIабохийташ хургья 1989 шера ергIйола бахача наьха Ерригсоюзни перепись. Текущи статистикас санна, вай общество социально-экономически дегIаахара, халкъа вахара хьал лакхдара йола Iилман кIийлен тIара система оттаяра эша даннеш лургья переписо а.

Советски наьха вахарен къахьегамен хьалашка кIоаргга социальни хувцамаш дара вай пачхаьалкхене кхыча гIулакхашца цхьана кхоачашъеш я городашкен юрташкен баха нах фусамашца бизза Iалашбара проблема. Уж доккхий социальни гIулакхаш кхоачашдара боккха лоархIам бола, бахача наьха дукхалах, цар составах, образованех, дезалий хьалах, беча балхен гIулакхен хьакъехьа, фусамий хьалех, иштта кхычарех йола сведенеш йолалургьяц бахьача наьха Ерригсоюзни переписага мара.

Цу лоархIамеча политически кампанена чIоаггIа теркаам тIабахийтаб Нохч-ГIалгIай республике а. Массайолча городашка, районашка, юрташка, нах мел бахача моттигашка административни доазонаш къоастадаьд, адресной боахама порядок оттаьй, бахача наьха массанахьа а, мела-б хьожаш, учет яьй, пропискаген выпискаген хьежаб, эшаш йола картографически материал а оттаьй.

Жилищно-коммунальни министерства служба ша, специалисташа, Госстроис, МВД, агропрома, халкъа депутатий Совета исполкомаша, республика городашка, районашкен юрташкен йолча бахача наха Ерригсоюзни перепись яра йолча комиссеша дукха болх баьб.

1989 шера Ерригсоюзни перепись яра Наурски, Гудермесски, Назрановски, кхыча районашкен республика центре — г. Грознен ханал дикка хьалха а йолаш районни организационни планаш увттаьй.

ХIаьта а цхьаццайолча районашка из болх боаггIача боарамагIа бац. Масала, МагIалбика районе статистика отдело (начальник нов. Б. Б. Султыгов) районе бахача наха перепись яра йола организационни план шиий ханахьа кхоачашъьяц. Сунженски, Надтеречни, Ачхой-Мартановски, республика кхыча районашка из гIулакх мела дитад.

Перепись йолаялалехьа геттара доккха организационни кийчони гIулакх де деза. Из да еррига общественноста статистика а оарцагIъяккха езалга, перепись е кадраш Iомае, бахача наха юкъе кхетама болх бе безалга, из перепись сендухьа ю наха дIахайта дезалга. Бахача наха перепись яра йола городской, районни, юрта комиссеш теркам тIабахийта, чIоаггIа кийчъенна хила еза хургйолча переписа. Шу кхоачалуш городашка, районашка, республика юрташка цу кийчонга хьажа деза. Шоай переписной участкашка счетчикаш арабовлалехьа, хьалхарча аргIана, даьча кийчон гIулакхашта юкъера кхоачамбоацараш дIадаха деза. ЛоархIаме да бахача наха нийса учет яр, адресной боахам миштаб хьажар, картографически материалаш, перепись еча хана районашта йийкъача моттигашкара даннеш нийса йий хьажар.

Хьалха кепайоазон тIа ма аллара, переписа декхар бахача наьха перепись ярал совгIа, цар составах, социально-демографически белгалонех йола даннеш йовзар де. Цудухьа перепись еча гIалат доацаш деррига а нийса хила деза. Из иштта нийслургда перепись еш бола нах лакхара квалификаци йолаш хуле. Уж ба: счетчикаш, инструктораш, переписной отдела заведующеш. Моттигерча Советий исполкомашта, перепись еча тIахьожама комиссешта хьалхашка латтар доккха а бехктокхаме а гIулакх да, перепись е езаш йола кадраш хьахаржара, иштта бахача наха юкъе кхетама болх бара а теркам тIабахийта беза. Городерчен районерчен статистика отделашта партийни, советски органаша новкъостал де деза переписной отделаш, инструкторски участкаш хьаяра, царна йоагIаш йола помещенеш къоастаяра, уж телефонашца Iалашъяра.

1989 шера бахача наьха Ерригсоюзни перепись яра порядках йолча СССР-а Госкомстата программагIа перепись ергIйола болхлой бокъонца кийчбе беза.

СССР-а Министрий Совета Соцам тIа ма аллара, бахача наха перепись яра кийчо елга цу гIулакха юкъара кулгалделга тIадилла йолча пачхаьалкхен статистика органех хьокхаденна ца Iеш, боахамен административни дукхача подразделенеех, хьалхарча аргIагIа, республика халкъа депутатий моттигерча Советех, министерстваех, ведомстваех, предприятеехи учрежденеехи хьокхалу. Перепись кийчъяри из дIаяхьари лоархIаме политически кампани я, халкъа юкъара гIулакх а да. Уккхаза дагайоха йоагIа, переписай гIулакх — ведомственни гIулакх дац, из республика гIулакх, массайолча советски учрежденей гIулакх да, аьнна йола В. И. Ленина указани:

1989 шера бахача наьха перепись кийчъяра а дIаяхьара а гIулакх къаьстта цу принципа кIийлен тIа хургда.

ХIанз укх сахьате республике оттаьи могаяьи я 1989 шера хургйолча переписах лаьца кхетам балара план.

Цу гIулакха доккха новкъостал ду республикански а районни а кепайоазоно, телевидене, радиос, «Знание» общества.

Цу переписа еча кийчон керда лоархIама этап дIайолаеннай. Цу доккхача пачхаьалкхен юкъарча а дерригача халкъа а гIулакха новкъостал дар боккхача лорхIаме да Ерригсоюзни перепись бокхача а дикача а боараме чакхъялара.

С. ТАСУЕВ,
статистика республикански управлене бахача наьха переписа отдела болхло.

Механизаторий хьалаш

«Экажевский» совхозе ялат чуэцара балхаш деш ба. КIа дика хьийкъад, цхьабакъда, дукха догIаш делхаро из Iодужадар бахьан долаш, чIоагIа хала да из чуэца. Цу хьалашкаерригача коллективо хьинаре къахьег. Совхоза кулгалхой массе хана механизаторашта уллув царна фу эш хьожаш а ба. ХIанз а кхай тIара корабир тхона совхоза директор, парторг, керттера инженер, комсомольски организаце секретарь.

— Аз юрта боахаме къахьега дукха ха я,— йоах совхоза керттерча инженера Гагиев Iаббаса. — Цхьабакъда, укх шера санна хала хиннадац ялат чуэцара хьалаш. ДогIаш делх, мух хьекх, мукх Iобижаб. Цул совгIа, лаьттанца тIоадал дукха хиларо оасар дикка дегIадоаладаьд.

— ХIаьта а, тха коллективо дика кхетаду, — юкъевоагIа тха къамаьла боахама парторг Тумгаев Мухьмад. — ялат ханнахьа чуэца дезалга. Цудухьа тха механизтораша, сатессаача денз, болх бе йиш йола цхьа сахьат ца доадеш, боад боллалца бу болх. Дика къахьег комбайнераша Угурчиев Iамархана, Дударкиев Хьусена. Царел тIехьабисац къонабараш а: Альдиев Iалихан. Альдиев ЛомIаьла, Хидриев Ювсап, Цороев Мухьмад, кхыбараш а.

— Тхоай болхлой бытовии культурнии хьашташ дикагIа хилийтара тхоашта могар ду оаха, — йоах, М. Тумгаева. — Бакъда, тха дукха хIама вIаштIехьдалац. Масала, цхьаккха дича а. Назранерча культура ЦIен кулгалхошца, цар самодеятельни коллективаша тхона гIулакх дергдолаш, договор оттае вIаштIехьдалац тха. ХIаьта, тхоай агитбригадаш яц тха.

ХIаьта а, наха эггара чIоагIагIа дагадаьллар-м шекар дар. Цкъа-дале, хьааьннар цхьан талонах кхо килограмм шекар тергда, аьнна доллаше, хьалур цхьа килограмм мара яц, шозлагIа-дале, талонаш хьаэца юрта Совете вахача. ЙIаьххача очередагIа латта везаш хул, йоахар наха.

А. САЙРАЛИЕВА.

Юртбоахама культураш лораяр — бехктокхаме декхар

Лазарех, зене йолча садоаллача хIамаех, оасарах дIайийна хIамаш лораяра агроном йолаш аз болх бу дукха ха я. Со яшаш професси я са яр, хIаьта юртбоахама культурай хьувкъам алсам а боаккхаш Кхачан программа кхоачашъеча лоархIаме дакъа юкъедахьа йиш йолаш тха служба а я. Цхьабакъда, бехк тхоай боацаш, из леpттIа де тарлац тха дукхагIча даькъе.

Хьаэцаргья вай, масала, лазарашта, зене йолча садоаллача хIамашта, оасара духьал молхаш тохара вай промышленносто арахецаш йола агрегаташ. Богапхьидарч ма йий уж-м! Болх кIезига бу, тешаме а яц. ХIаьта къаьстта а штангови опрыскивателаш.

ГIулакх миштад аьлча, лаьгIо хьекхаш мух хилча а самолета тIара молхаш тохача хана, кхай тIа гIолла массанахьа цхьатарра дIакхачац уж. Из болх барах башха пайда а хилац. Цудухьа дукхагIдолча боахамашка, къаьстта ши бIаь гектарал доккхагIа доацача кхашка, штангови опрыскивателашца молхаш тоха гIерташ хул агрономаш. Цар молхаш тохара даь ткъамаш, 7—15 метр мара дац. БIаь гектар хулача кхай тIа царех цхьанеца молхаш тохара цаI-ах—шиъ ди эш. Из дукха ха я.

Цунца цхьана, Краснодарски края боахамашка опыт Iомае яхача хана, цига говзанчаша шоаш хьаяь 50 метр ткъамаш дола штангови опрыскивателаш бIаргаяйра сона. Хьадер сиха, тешаме дора цар. Йиш еций уж санна опрыскивателаш вай промышленносте арахецалга вIаштIехьдаккха? Тамаш йолаш да-кх дика гIулакх юкъедоаладе эттача вай Iилманхой а производственникаш а селла кхераш, мекъа хилар.

ХIаьта лазарашца, зене йолча садоаллача хIамашца, оасарца къовсам лоаттабара эшача молхай ассортимент? Кукли ханара я уж! Ткъаь пхиъ шу да 2,4-Д яхача е цунах хьаьча гербицидашца вай агрономаша болх бу. Цунца дIаIемача суха, эрзбаьца, кхыча оасора баьцашта удобрени санна мара яц из хIанз. Оасара-м хьажкIий, генарий кхашка механически дохаде йиш йолаш а да. ХIаьта ка болча ялатий кхашка хулача магIалдена фу дергда 2,4-Д гербицидо, хлорофосо из хIалакьеш ца хилча?

Цунца цхьана, тIеххьарча хана араяьннача «Диален» «Микропроб» яхача гербицидаша цу оасарех IоцIенду кхаш. Цар боккха пайда бу зене йолча садоаллача хIамашта духьала техача а. Цхьабакъда, тхона геттара кIезига лу уж. Масала, эшар 29 тонн йолаш, 4 тонн мара яланзар соахка, хIаьта вIалла эшаш йоаца 2,4-Д — 20 тонн. Цул совгIа, низагIа дIакачъехк уж колхозаштен совхозаштен цар пайда ца белга а ховш дIанийяц подрядагIа болх беча коллективаша. Из бахьан долаш боахамашта водж кхет. Цунах денна ахча хьайоаккхача продукцега дIадодачоа IотIакхет. Уйла йича футтаройна, лаьрхIа зе дара деш санна хIама да из. Кхыча тайпара кхетаде йиш яц из гIулакх?

«Микропроб» яха гербицид доазол дехьа, кхыча мехкашка хьаеш я, хIаьта цул дикагIа еце эшашагIа йоаца «Диален» — вай мехка. 2,4-Д яха гербицид арахецалга юха а соцалаь, «Диален» дукхагIа елга вIаштIехьдаккха мегаций?

Болх бара эшачунца: спецбарзкъашца, транспортаца, кхычунца а геттара во Iалашъю тха служба. Яц районе дохьажахимикаташ лоаттаяра йола складаш, болхлошта эша бытовкаш. ХIаьта тхо хадданза дохьажахимикаташца гIулакх долаш ма дий! Царех лорадалара эшар доацаш болх беш хилча сиха хьаIов уж сага организме. Из бахьан долаш хала цамогаш хул нах.

БIаьстии аьхкии тха службера нах дийнахьи буси хIана бац аьнна беш хул болх. Кхашка тайп-тайпара культураш я. Лазар, зене йола садоалла хIама сиха хьагучаяккхара, тIаккха хIалакьяра хадданза тIахьожам эш. Цхьабакъда, массаза а ший ханнахьа де йиш хилац из, транспорт йоацаш. Из бахьан долаш тIехьагIо мара гучадалац лазар. ТIаккха, цкъа-дале, царца къовсам лоаттабе хала а хул, шозлагI-дале, цу ханалехьа дIадийначa хIамашта тоъал зе хул. Цул совгIа, тIеххьара бехке а тхо хул.

Со духьала яц. ДIайийна хIамаш лораерашкара дукхагIа хьадеха деза, лакхбе беза цар бехктокхам а. Цхьабакъда, балха, быте эшачунца уж Iалаш а беш цар цIенхаштта йоакхо е еза. Цул совгIа, унахцIенонна кхераме йолча дохьажахимикаташца болх бераштa, СССР Министрий Совета Госкомтруда 1976 шера тIанийцача соцамга хьежжа, алапена тIа 10 процент ахча тела деза. Из луш дац. Иштта уж бахьанаш долаш каст-каста хувцалу района боахамашка юртбоахама культураш лораяра бола агрономаш. «Победа», XIX партсъезда цIерагIча колхозашка, «Ассинский» совхозе хIара шера хувцалу.

Шовзткъен итт совгIа тайпара гербицидаш, дохьажахимикаташ я. Уж ерригаш йовзаш, царца мишта болх бе беза ховш хила веза юртбоахама культураш лораяра вола агроном. Из деррига Iомадаьчул тIехьагIа, цхьа шу а даьккха цу балхара саг дIавахача юха а кердавар Iомаве везаш хул. Атта гIулакх дац из. Колхозаши совхозаши сел йIаьхий а яц.

Наьха истола тIа унахцIенонна кхераме дола дохьаж доаллаш бола сом, баьцадаараш кхоачаргдоацаш гIулакх вIаштIехьдаккха декхарийла я тха служба. Масала, сом, баьцадаараш леладеча хIара бригаде цу культураштa пестицидаш (дохьаж доалла гербицидаш) массаза тоха, из болх бара ха дIаязъеш журнал хила деза. Цу тIа деча йоазонга хьежжа сом, баьцадаараш бахача нахага дохка бокъо лу тха службо. Цхьабакъда, из де йиш хилац цу тайпара журналаш соми баьцадаараши леладеча дукхагIйолча бригадашка доацандаь, хIаьта къаьстта а «Ассинский» совхоза доагIаш да из.

Помидорашта зе деш йолча «хлопковая совка» яхача садоаллача хIамашта духьала бензофосфат техар цу совхозе 15 июле. 15 августал хьалха чуэца йолае йиш яц уж. Из де оаха а аьннадар царга. ЛадувгIанзар! Хургдацар из иштта нагахьа санна «хлопковая совка» хIалакъеш йолча, хIаьта Гикаловски ОПХ-а хьалкхееча трихограмма яхача садоаллача хIамех пайда нийца баларе. Цул совгIа царех мах бала а безацар.

Мегаргдацар, аьнна, тха служба болхлоша мога цадаьр, тхо къайладоаллаше дохаду. ТIаккха юха а шоай дар де болалу боахамий кулгалхой. Акташ увттаярах а гIулакх хилац. Из деррига Нохч-ГIалгIай Госагропроме а РАПО а ховш да.

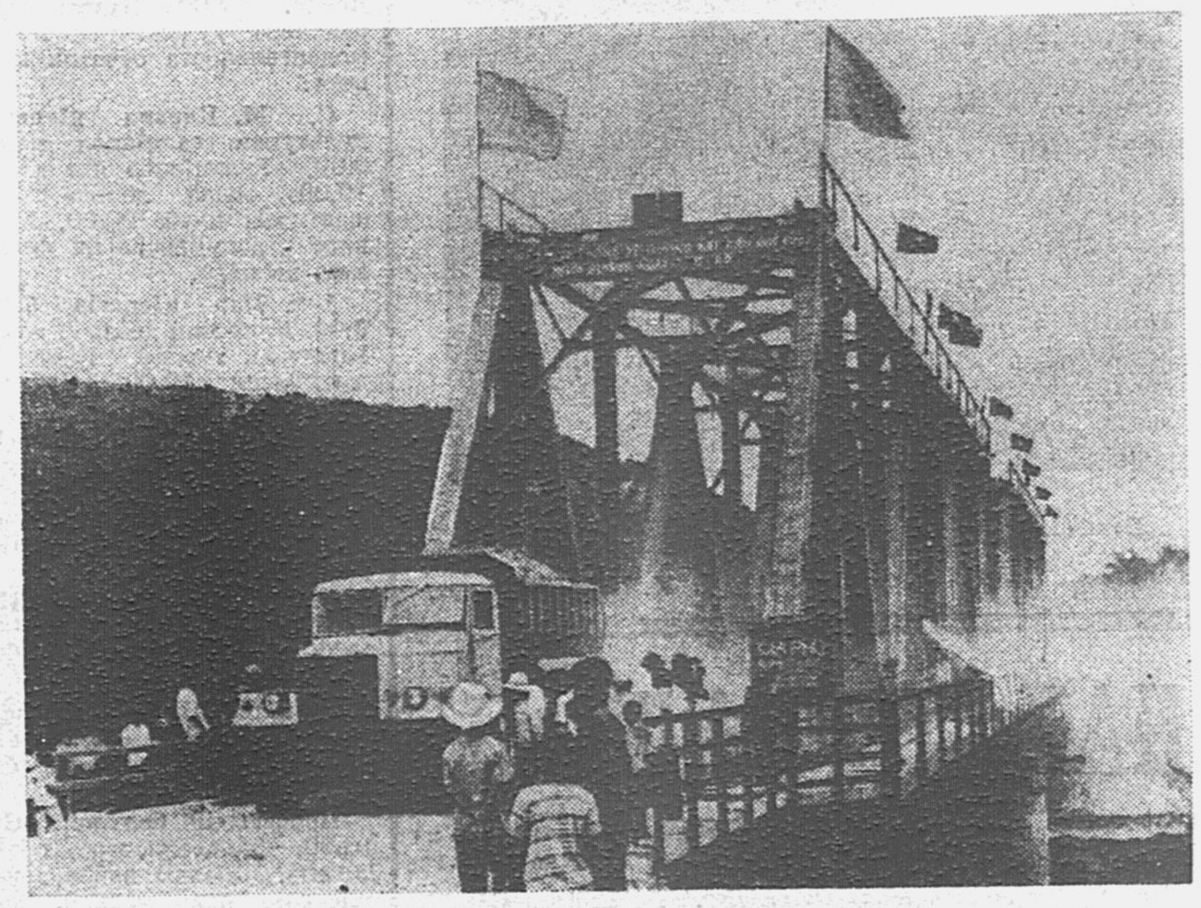
Аммачнии тух баьцадаараштa, сома зене йолча садоаллача хIамашца, оасарца къовсам лоаттабеча дика новкъостал деш гербицид я. Из агрохимобъединене базашкара хьаккхуxь боахамашка. Цунца цхьана, уж мел эффективни я юртбоахама культураштa мел тоха еза хьахьокхаш дола цхьаккха документ а доацаш хул, къаьстта а Сумгаитера енараш. Цудухьа кхай тIа цхьан боарамагIа техача гIулакх ца хилча, боарам кхы лакх а бий тох агрономаша. ХIаьта из тIехбаьккхача, юртбоахама культураш хIалакъеш а нийслу. Из цаI да. ШоллагIдар. Вай дийцача тайпара, цхьайола гербицид техача, цунах пайда эца лаьрхIа йола ха чакхъяьлча мара чуэца, наха дохкара, чакхдахара консервни заводашка дIадала бокъо яц баьцадaараш. ХIаьта чуийцача баьцадаараштa мел гербицидаш йийсай, наьха унахцIенонна уж мел новкъа хургья белгалдаккха йиш йолаш а Гикаловскера лаборатори мара яц.

Уж кхоачамбоацараш дIадахара де дезар а доккха хIама дац. Гикаловски яр санна йола лабораторeш дукхагIа баьцадaараш, сом кхебеча районашка хьае еза.

Цу тайпара тха хIанзара хьал да велаволийтаргволаш а цхьаккха хьогаргволаш а дац. Перестройка а еш тха службаца леладу гIулакхаш хувца деза ха хьатIакхаьчай. Из данза даргдоацар да.

Е. РУСТАМОВА,
Сунженски района юртбоахама культураш лораяра йолча станце начальник.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

СРВ. Хоангльеншон яхача провинце эксплуатаце дIаденнад керда 128 метр дIаьхен 5 метр шерен дола Зяфу яха тIий. Из автомобильни а машиннаькъа а транспорт лелара лаьрхIа да. Социалистически Вьетнама дегIаухача экономика дIадех тешамерча транспортни бувзамца Iалашъелга. Зяфу яха тIий Фолу яха город Ласкайски апатит йоаллача моттигацен Советски Союза новкъосталца хьаьча обогатительни фабрикашцен вIашагIхоттача транспортни конвейера керттера звено я.

СУРТА ТIА: хьалхара самосвал Зяфу яхача тIийх тIехйоалаш я.

ВИА—ТАСС сурт.

КИТАЙ: СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИ ДЕГIААХАРА ЦХЬАЙОЛА ПРОБЛЕМАШ

«Шо долча-м Парижерачул дукхагIа хоза мехкарий ба!» аьлар малхбузехьарча бизнесмена китайски столига цхьан центральни улица тIа ше араваьлча. Сона хаьзар, из хьаьший дика тIаэцаш бола дай бегбаха воалилга дар, е из хIанзара Китай массехк шу хьалха хинначоа юхе хувцаяларах цецвалар дар. ДIадоалаш латт цхьан тайпарча френчей, къердаш ца хиннача улицай маьлхара сурташ, кхача, барзкъа, кхыдола цIагIа эша хIамаш карточкех, талонех дохкаш хиннa ха дIаьлннай. Мехко кардинальни экономически хувцамаш дара наькъ тIа а баьнна, хаьдда эшаеш латт «массане юкъара къели тIехьабусалген».

1979 шера дIайолаяьча боахамий реформа итогаш еш КПК ЦК Генеральни секретара Чжаю Цзыяна белгалдаьккхар, «мехка миллиардни нах дикка дукхагIча даькъе кхачанца, барзкъаца Iалашбаьлга». Цу юкъа шера хIара сага кхоача ялат 196 килограммагара 256 килограммага кхаччалца дегIаденад, дулх — 7,7 килограммагара 14,3 килограммага кхаччалца. Шозза дукхагIа дохк кIада, зип, даьрий. Дикка тоаденнад чуIеча фусамашца Iалашбелга — городашка цхьан сага 3,6 квадратни метрагара 6,1 квадратни метрага кхаччалца кхоач, юрташка 8,1 квадратни метрагара 15,3 квадратни метрага кхоач. Мехкарча городашка, юрташка бахача наьха доходаш шозза гаргга лакхъеннай. 1987 шера юкъера лаьрхIача цхьан сага 916 юан хулар.

«Сяофэй» — «наха эша хIамаш ара а хийца цунах пайда эцар» — хIанз укх сахьате Китае из кхетам эггара лоархIамегIа лоархI. Долаш дар кхетадеш да. ГIожа экономи йолаш дукха шераш даьхачул тIехьагIа наьха, керттерча даькъе дика даар даа, хIама тIаювха, телевизораш, магнитофонаш, видеосистемаш, холодильникаш эца, вешта аьлча, белгалла паргIато а йолаш баха безам хилар. Масала, Тяньцзиния статистически управлене дIалаьрхIача хIара городской дезала шоай доалахьарча боахама мах укх массехк шера 1740 юан лакхбеннаб.

Цунца цхьана, китайски экономисташа белгал ма даххара, хIанз укх сахьате общественноста дIадехарашка хьежжа дац долаш дар. «Потребительски хорш а» экономически дегIаахара темпашца чIоагIйиц. 1985 шера денз 1987 шерага кхаччалца горожаний доходаш 16,3 процент дегIаьхкай, из къаман дохода тIакхетара темпел пхиъ совгIа процент лакхагIа я.

Цудухьа тIеххьарча хана китайски кулгалхой шоай выступленеша «потребленe боарам геттара тIехбаккха гIортара» духьал ба, цар белгалдоах, къаьстта кагирхошта шоашта эшараш хьаькъале йидара хьакъехьа кхетам бала беза, яхаш.

Бакъда, цунца цхьана кхыдар а дувц. Цхьаболча экономисташа лерхIачогIа, наха эшарашта стимулировани яро экономика сихха дегIакхувлара новкъостал ду, цхьабакъда, из лоралуш де деза.

КНР социально-экономически дегIакхувлара хIанзарча этапе цхьаькха цхьа проблема я. кхачан продукташта, цIагIа чIоагIа эшача товараштa хадданза маьхаш лакхдеш хилар, цунах укхаза «стабильни йоацача» факторех цаI лоархI. 1987 шера, масала, юкъара розничи маьхаш 7,2 процент лакхдича, кхачан маьхаш 10,1 процент лакхлир, цу даькъе дулха, коа тIарча оалхазарий, фуъий — 16,5 процент, кердача баьцадаарий — 17,7 процент. Ер шу дIадолалуш юха а маьхаш лакхдир продукташта юкъера 24,4 процент, хIаьта баьцадаараштa — 48,7 процент. Китайски статистика даннегIа, цо хIара дезала реальни доход 21 процентага кхоачаш лохьйир.

Лакхлуш дола маьхаш эггара чIоагIагIа Iаткъ оттадаь цхьа алапи долча пачхаьалкхен предприятей болхлоштен гIулакхерча нахаи. Дукха ха йоацаш алапен надбавка хьисапе тIатехача итт юана проблема къоастаяц.

Цхьайолча моттигашка маьхаш ца доагIаш лакхдаь хилар бакъдеш, китайски экономисташа, маьхий структура дIахо коррекции е эшаш хилара хьакъехьа хIама хьоадац. ХIанз, маьхашта реформа яра проект оттаеш латт, цунца, хетаргахьа, пхе шера лаьрхIа, алапен еча реформаца айхха вIаши нийсдаь маьхаш оттадергда. Белгалдоаккх, пачхаьалкхен уж е вожаш товараш хьадара дотаци яра (1984 шера, масала, ялат, кхачан даьтта, боамби, сапа санна йола продукташ арахецара яь дотаци 32 миллиард юан хул) меттел алапи лакхдеш, тайп-тайпара компенсаци яра хьисапе надбавкаш яр нийсагIа лархIар. Юххера 60-гIа шерашка товарий мах стабильни болча хана, нах хIанзчул вогIа бахар.

Цунца цхьана, Китае экономически реформа кIоаргъярца китайски общества имущественни дифференциаце процессагIа низ болаш латт. Укхаза китайски боарамашца нийсдича геттара дукха доходаш йола нах хьахилар. Керттерча даькъе, уж товараш продукци хьаеш бола, дукхагIа аьттув бола частни предпринимателаши ахархойи бар. Цу ханна 8,2 процент ахархой, 5 процент городской дезалий шера цхьан сага бола цIена пайда хIанз ши бIаь юанал тIехбалац, вешта аьлча, официально вахара оттаьча минимумал локхагIа ба из. Каст-каста хьалхадоах ер дешаш, реформа йолча хана «вIаьхий вар кхы а вIаьхагIа хул, къе вар кхы а къегIа хул». Цунца дувзаденна «Жэньминь жибао» яхача газета белгалдоаккх, «уравниловках йолча уйлаех» хаьдда мукъа довла деза, хIана аьлча, юкъара хьалтаро дегIакхувла, алапи кхьатарра хьегамга хьежжа цхьатарра дIа-хьа декъара принципагIа массаболча гражданий хьал цхьан тайпара тоаде йиш яц. Цхьабакъда из мехкарча тайп-тайпарча категорегIа болча наьха материальни хьала тIахьожам лоаттабе а из дIаннийсде а дезац яхалга дац, цхьадолча даькъе гибки налогови система чакхъяккхара наькъах да.

60 — 70-гIа шерашкарча ханах юхейиса, цхьаькха цхьа ира социальни проблема я, «балхага хьежаш багIа» къона нах балха оттабар. КНР правительствас тайп-тайпара мероприятеш чакхъяхар бахьан долаш 1979 шера денз Китае 70 миллион гаргга саг балха оттаваьв, хIаьта цунца балхага хьежара ха шерага кхоачаш лоацъеннай.

ХIаьта а из дош къоастадеча дукха халонаш я. Китайски экономисташта хетачогIа, 1990 шерага кхы а 30 миллион саг балха моттигашца Iалашве везаргва. Цул совгIа, промышленносте экономически хувцамаш даро гарггарча шерашка предприятешкара итт миллионагара ткъо миллионага кхоачаш вола болхло, гIулакхера саг хьабе болх боацаш вутаргва, тIаккха царех дукхагIбараш «юха» балха увттабе безаргба. Укхаза иштта тIатоха веза гарггарча шерашка юртбоахама производства сфере интенсификаци ярах мукъа варгвола бIаь миллион гаргга ахархо.

Мишта къоастаергья из проблема? Эггара хьалха, оалаш ма хиллара, дукхха болхлой эшаш йола экономика «кхоалагIйола сфера» — торговле, общественни кхача, транспорт, бувзам, бытови гIулакхаш делга, дешар, культура, унахцIено лораелга дегIакхувлара наькъаца. Нагахьа санна дегIадаьхкача мехкашка цу секторе болх беш экономически хьинар долча нахах 60—70 процент бале, Китае хIанз а 15 процентага кхоачаш мара бац.

Совбола нах балха дIанийсбара кхыйола резервуар я — тIеххьарча шерашка Китае интенсивно дегIауха экономика индивидуальни сектор. ХIанз цига болх беш ва 20 миллион гаргга саг, хIаьта из цифра шовзткъа миллионага дIакхоачае лерхI. Нах балха оттабара проблема къоастаеча плане индивидуальни сектора эггара чIоагIагIа теркам тIаоза оагIув латт укхаза балха моттиг хьаеш дукха капиталовложенеш ца эшаш хиларах. Китайски экономистий расчетегIа, пачхаьалкхен предприяте цхьа балха моттиг кийчъеш итт эзар гаргга юан дIадода, коллективни 1—2 эзар юан, хIаьта индивидуальни — 400 — 500 юан, хIаьта уж средстваш «индивидуалаша» шоаш лех.

Укхаза а ший проблемаш я. Ховш ма хиллара, частникий доходаш пачхаьалкхен предприятешкарчул лакхагIа я, цар балха ди 16—18 сахьат дIаьха да, хIаьта царна пачхаьалкхен сектора болхлошта санна медицински гIулакх дац, кхыйола социальни паргIатонаш яц. ХIанз а цар шоай профком яц. Юххера дицде йиш яц, уж декхарийла бахара кхерам хилар а.

Цхьан дешаца аьлча, таханара китайски общество дегIакхувлара динамика дикка дукха социально-экономически проблемаш къоастае еза. Цхьабакъда, Китае кхетадеш ба духхьал дIахьалхашка ухалга, керда решенеш лехалга, эргалоний процессе нийслу халонаш эшаелга, хIанз тIатеIIа чакхйоаккхача прогресса тешаме гаранти хилар.

Николай НОВИКОВ,
АПН спец. корр.
Пекин — Москва.

«Фар Истерн Экономик Ревю» яхача газета оагIонаш тIа кепатехача Пакистана 80-ча шерашка заемагIен кредитегIен декхарийла яхарах шийна кIала милитаристски кIийле йолча графико хьахьокх мехка кIоарглуш латта экономически кризис.

ТАСС фотохроника.

